

Наталя Сергіївна Мушинська,

викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Одеського інституту
фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної
торгівлі

ДЕБАТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПОЗААУДИТОРНІЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджуються педагогічні засоби формування компетентності саморозвитку майбутніх економістів у позааудиторній навчально-виховній діяльності.

***Ключові слова:** компетентність саморозвитку, позааудиторна навчально-виховна діяльність, дебати.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальною проблемою оптимізації сучасної професійної педагогіки є забезпечення умов для активного розвитку та саморозвитку особистості впродовж життя. В умовах модернізації вищої школи необхідно забезпечити формування у майбутніх фахівців здатності до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації, про що зазначається в Законі України “Про освіту”, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті. Ця проблема пов’язана з такими пріоритетними науково-практичними завданнями, як виховання у майбутніх фахівців прагнення до варіювання своєї діяльності, орієнтації на максимально повне виявлення своїх індивідуальних можливостей у професійній сфері, збагачення професійно-інформаційного середовища, активізації прагнень студентів до самореалізації, творчого самовиявлення, формування у них наукового світогляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор, засвідчив, що різні

аспекти поданого питання розглядалися в наукових працях І. Беха, А. Богуш, В. Давидова, Д. Ельконіна, І. Зязюна, В. Кременя, О. Савченко, В. Сухомлинського (розкриття методологічного базису розвитку та саморозвитку особистості), О. Локшиної, О. Овчарук, О. Пометун (висвітлення компетентнісного підходу), О. Білої, Н. Кічук, Я. Кічука, М. Князян (виявлення сутності і структури компетентності саморозвитку майбутніх фахівців) [1–6]. Утім, методологічні основи формування компетентності саморозвитку майбутніх бакалаврів економіки залишаються поза уваги науковців.

Мета статті – розкрити методи формування компетентності саморозвитку майбутніх бакалаврів економіки в позааудиторній навчально-виховній діяльності студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Позааудиторна навчально-виховна діяльність має значний потенціал щодо формування компетентності саморозвитку майбутніх економістів. У цій діяльності є можливим не лише актуалізувати накопичені фахово-орієнтовані знання, але й створити умови для виявлення пізнавальної мотивації, що пов'язана з безпосереднім навчальним процесом, і мотивації саморозвитку, самовдосконалення, самоздійснення. Щодо останнього слід наголосити, що в позааудиторній роботі є можливість закладати основи усвідомлення свого саморозвитку як життєвого шляху, як засобу реалізації власного призначення, вираження творчої сутності, екзистенціальної унікальності.

Задля найповнішого використання всіх навчально-виховних можливостей позааудиторної роботи є доцільним класифікувати провідні напрямки організації цієї роботи та відповідні їм види. Серед напрямків пріоритетного значення набувають ті, котрі актуалізують уміння розробляти власні дослідження (наприклад, у центрі яких – висловлювання видатних науковців), організувати творчі вечори, дебати, зустрічі, науково-практичні конференції.

Нами було розроблено програму проведення циклу студентських дебатів “Компетентність саморозвитку як передумова виходу за межі власних можливостей”.

Останнім часом особливого значення набула проблема підвищення якості життя засобами активізації індивідуальності кожного члена людської спільноти. Сьогодні стало зрозумілим, що лише за рахунок творчих ідей, оригінальної позиції, винахідництва, нестандартності кожної людини можна вирішити глобальні проблеми, пов'язані з кризою духовності, екології, економіки. Дебати в цьому розрізі як вид позанавчальної діяльності студентів надають їм можливість перейти від стану спостерігача, аналітика, пасивного накопичувача і користувача знань до стану активного шукача, генератора та синтезатора думок, організатора конкретних заходів.

Метою циклу дебатів “Компетентість саморозвитку як передумова виходу за межі власних можливостей” є забезпечення розуміння студентами сенсу множинності вибору у напрямку саморозвитку, формування вмінь виявляти все найкраще в когнітивно-пізнавальному, емоційно-вольовому, фізичному планах задля покращення певних сторін суспільного життя.

Завданнями є розширення контексту знань щодо саморозвитку, забезпечення їх структурного характеру, формування вміння породжувати засоби розв'язання глобальних проблем різного характеру, активізація інтересу до саморозвитку як феномена, що надає можливість розширити індивідуальні можливості впливу на перебіг самотворення людства.

Робота дебатів розрахована на 16 годин засідань і 30 годин самотійної роботи. Наведемо приклади тем дебатів та ті проблеми, які розглядалися в контексті кожної з них.

Засідання № 1. Тема: “Аксиоматичний базис саморозвитку: місце краси, якості, індивідуальності, творчості в сучасному суспільстві”. Проблематика: краса як результат насиченої роботи з духовного самовдосконалення; якість життя: сучасне розуміння; можливість функціонування індивідуальності в соціальному контексті: міжособистісні і громадські конфлікти; творчість як повна досконалість, надбання своєї істинності; краса, якість, індивідуальність, творчість як опозиція підлості, ненависті, банальності; саморозвиток як виявлення духовної краси.

Засідання № 2. Тема: “Чи може мораль бути творчим завданням індивідуальності (за М. Бердяєвим)? За та проти”. Проблематика: характеристики сучасної моралі і ціннісних орієнтацій молоді; високі почуття: інтенсивність актуалізації в сучасності; мораль як творчий вихід за межі часу життя людини; роль саморозвитку у формуванні духовно-творчого середовища; відчуття обмеженості існування кожної людини на тлі безкінечного прагнення вічного існування в людстві; засоби залишатися живим у віках.

Засідання № 3. Тема: “Якою сьогодні є автономія особистості: обмеження та реалізація”. Проблематика: саморозвиток людини як виправдання її існування; забезпечення автономії через пожертвування корисливими благами; обмеження автономії саморозвитку: причини й наслідки; реалізація автономії: перехід на нові творчі обрії через поєднання об’єкта і суб’єкта пізнання; відповідальність за всіх як передумова автономії; автономія як передумова виявлення геніальності.

Засідання № 4. Тема: “Зречення від матеріального нагородження заради творіння власної сутності: якою є доля саморозвитку на сучасному етапі еволюції?”. Проблематика: що є прибутком сучасної цивілізації? яка користь розглядається як благо? чим є творче прирощення буттям? творіння себе в цьому світі: який це має сенс та чому? перспективи зміни людства: чи врятує людство саме себе? саморозвиток як спасіння: шляхи розквіту Землі; реалії сучасності: конкурентоспроможність і саморозвиток, мобільність ринку праці та саморозвиток, матеріальне накопичення і саморозвиток.

Засідання № 5. Тема: “Саморозвиток та трансцендентний прорив у майбутнє: засоби досягнення”. Проблематика: самобутність творчості як засіб втілення саморозвитку; оригінальність; саморозкриття; інноватика; самостійність; відвертість; бар’єри самовиявленню; що затримує прорив у майбутнє в індивідуальному і соціальному плані? довіра собі та своїм силам; потужність когнітивної діяльності; обмеженість і безмежність свободи.

Засідання № 6. Тема: “Любов є творчість, що насичує та збагачує саморозвиток: чи це дійсно так?”. Проблематика: парадигматика цивілізаційних

процесів: місце любові; любов як досконалий акт виявлення Богоподібності; любов як згусток духовності, причетності, святості; любов як вічність у людині; любов як перетин усіх сфер життя; любов як творче натхнення до саморозвитку; саморозвиток як умова досконалості любові; любов і мудрість; любов та щастя; любов до нескінченного пізнання суті людини й її ролі в бутті; любов як пошук істини світу і людини в ньому; активність саморозвитку як любов до вдосконалення людської цивілізації.

Засідання № 7. Тема: “Імператив створювати красу: в чому полягає краса економічної діяльності? Аргументи за та проти”. Проблематика: самоусвідомлення духа в економічній сфері: аргументація; знання – найважливіший ресурс економічного розвитку; економічний потенціал створення інноваційних ідей; економіка і духовність: протиставлення та єднання; внутрішня розірваність і духовна роз’єднаність економічної діяльності: аналітика причин; саморозвиток та створення краси як результату діяльності.

Засідання № 8. Тема: “Багатство як задоволення, правда як самозречення: антиномія чи діалектика аксіоматичного базису саморозвитку?”. Проблематика: суттєве і необхідне; вічне та короткочасне; багатство і бідність та їх види; задоволення; правда; милосердя; Богопізнання; якість своєї справи у світі; якість свого життя; самопізнання творчості духа; пізнання світу через самопізнання; синтез аксіоматичних формул саморозвитку й обмеженість життя; фундаментальні орієнтації особистості; оптимальність діяльності; впорядкованість індивідуального світу; внутрішній всесвіт особистості; очікувана довіра.

Було розроблено та впроваджено також і варіанти завдань для самопідготовки до участі в дебатах, наприклад:

– за темою “Аксіоматичний базис саморозвитку: місце краси, якості, індивідуальності, творчості в сучасному суспільстві”: 1. Розкрийте, у чому полягає аксіоматичність саморозвитку як такого. 2. Опишіть роль краси в усіх її виявленнях у творенні внутрішнього світу людини. 3. Схарактеризуйте сутність

феномена якості в аспекті забезпечення самовдосконалення та самозростання.

4. Висвітліть індивідуальність як найважливішу передумову саморозвитку людини. 5. Назвіть чинники, які сприяють розвитку творчості як людської сутності. 6. Виявіть основні тенденції і перспективи розвитку людства за умов реалізації цінностей особистого збагачення;

– за темою “Чи може мораль бути творчим завданням індивідуальності (за М. Бердяєвим)? За й проти”: 1. Генеруйте ідеї щодо варіативності моральних цінностей у сучасному суспільстві. Назвіть доміантні з них. 2. Як Ви розумієте сутність творчого завдання індивідуальності? 3. Висуньте аргументи на підтримку думки щодо необхідності розгляду моральних цінностей як центрального завдання творчості індивідуальності. 4. Як реалізує себе індивідуальність у сучасному ціннісному просторі? 5. Яким має бути морально-ціннісний стрижень особистості студента?

– за темою “Якою сьогодні є автономія особистості: обмеження та реалізація”: 1. Розкрийте сутність поняття “автономія особистості”. 2. Виявіть, як автономія сприяє ефективності функціонування особистості в світі. 3. Яким чином завдяки власній автономії особистість має змогу насичувати світ інноваційною інформацією? 4. Назвіть основні причини необхідності обмеження особистості в плані її автономії. Проаналізуйте наслідки необмеженої автономії. 5. Нестандартність умов та автономія особистості: закономірності виявлення самостійності в прийнятті рішень;

– за темою “Зречення від матеріального нагородження заради творіння власної сутності: якою є доля саморозвитку на сучасному етапі еволюції?”: 1. Чому так легко відмовляються від саморозвитку молоді люди заради примарних винагород: онтологія проблеми. 2. Висловіть Ваші думки щодо таких проблем саморозвитку людства: 1) матеріальне нагородження і внутрішній всесвіт особистості: протистояння та катастрофа духовності; 2) інноваційне перетворення: параметри реалізації власних задумів; 3) екологія духу людини: шляхи творіння своєї сутності; 4) кодекс сучасної моралі: чому духовний прогрес є таким повільним?

– за темою “Саморозвиток і трансцендентний прорив у майбутнє: засоби досягнення”: 1. Опишіть роль натхнення як засобу прориву в майбутнє. 2. Подайте Ваше розуміння такої проблеми: людина – добротворець: як досягти цього ідеалу. 3. Схарактеризуйте трансцендентний прорив інноваційності мислення: шляхи реалізації. 4. Опишіть мінливість як характеристику світу та можливості посиленого саморозвитку в цій атмосфері. 5. Рівень самодостатності особистості і результативність її трансцендентного прориву: механізми взаємоформування;

– за темою “Любов є творчість, що насичує та збагачує саморозвиток: чи це дійсно так?”: 1. Любов як найпотужніший засіб активізації саморозвитку особистості: аналіз прикладів. 2. Чи розкриває любов індивідуальну сутність особистості? Яким чином? 3. Любов як засіб авансування успіху особистості: психолого-педагогічні аспекти реалізації. 4. Любов і розширення сфер пізнання: яким чином ці феномени впливають на саморозвиток? 5. Висвітліть ієрархічний взаємовплив таких феноменів, як любов, самовираження, етичний кодекс, автономія, вічність, цивілізація;

– за темою “Імператив створювати красу: у чому полягає краса економічної діяльності? Аргументи за й проти”: 1. Розкрийте, у чому полягає краса економічної діяльності. Проведіть бої “Генераторів технологій оптимізації економічної діяльності”. Розробіть тематику інтелектуальних “боїв”. Сформууйте систему проблемних ситуацій, розв’язання яких планується в процесі групової генерації ідей. 2. Обговоріть у групі в процесі розгортання дебатів, наскільки є важливим виявляти скриті тенденції розвитку економіки. Як це впливає на саморозвиток особистості? 3. Подвижництво створення краси: як часто це виявляється в сучасному світі? 4. Критичне мислення й імперативи створення краси: взаємозумовлення виявлення;

– за темою “Багатство як задоволення, правда як самозречення: антиномія чи діалектика аксіоматичного базису саморозвитку?”: 1. Як протиставляються багатство і правда в свідомості українців? Чому ці поняття є протилежними? 2. Здійсніть аналіз зарубіжного досвіду реалізації цінностей матеріального

накопичення та досягнення правди. У чому своєрідність менталітету східних слов'ян? 3. Яке місце займає саморозвиток в антиномії “задоволення – самозречення”? Висвітліть діалектику взаємовпливу цих понять. 4. Деконструктивні процеси як результат пріоритету багатства і задоволення: висловіть Ваші аргументи та контраргументи. 5. Домінанта екстраполяції любові, добра, правди, краси як основ повноцінного саморозвитку молоді: як цього досягти?

Висновки. Отже, проведення дебатів забезпечує формування компетентності саморозвитку особистості майбутнього економіста і надає можливість збагатити знаннявий ресурс студентів, їхній досвід та інтелектуально-пізнавальну мотивацію щодо особистісного і професійного саморозвитку, самовдосконалення та самоздійснення.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку полягають у висвітленні педагогічних прийомів оптимізації формування компетентності саморозвитку студентів у науково-дослідній діяльності, самостійній роботі, а також у процесі виробничої практики.

Список використаної літератури

1. Бех, І. Д. Цілісність особистості як теоретико-прикладна проблема / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 2 (59). – С. 40–49.
2. Богуш, А. М. Духовні цінності в контексті сучасної парадигми виховання / А. М. Богуш // Виховання і культура. – 2001. – № 1. – С. 5–8.
3. Давыдов, В. В. О понятии развивающего обучения / В. В. Давыдов // Педагогика. – 1995. – № 1. – С. 29–39.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики : колективна монографія / кол. авт. : Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В., Паращенко Л. І., Пометун О. І., Савченко О. Я., Трубачева С. Е. ; під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
5. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі : монографія / О. О. Біла, Т. Р. Гуменникова, Н. В. Кічук, Я. В. Кічук,

М. О. Князян, С. О. Рябушко, Є. А. Улятовська ; за ред. Н. В. Кічук. – Ізмаїл : ІДГУ, 2007. – 236 с.

6. Кремень, В. Людиноцентризм в освіті: філософія нових підходів / В. Г. Кремень // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2006. – № 1. – С. 7–18.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Князян М. О.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2013.

Мушинская Н. С. Дебаты как педагогический способ формирования компетентности саморазвития будущих экономистов во внеаудиторной учебно-воспитательной деятельности

В статье исследуются педагогические способы формирования компетентности саморазвития будущих экономистов во внеаудиторной учебно-воспитательной деятельности.

Ключевые слова: компетентность саморазвития, внеаудиторная учебно-воспитательная деятельность, дебаты.

Mushynska N. S. Debates as the pedagogical means of formation of self-development competency of future economists in the out-of-class teaching and educational activity

In the given article the pedagogical means of formation of self-development competency of future economists in the out-of-class teaching and educational activity is under consideration.

Key words: self-development competency, out-of-class teaching and educational activity, debates.